

EURÓPAI FÜZETEK 1.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI

TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Dr. Pákozdi Ildikó
Nyugdíjak a csatlakozás után

Szociálpolitika és foglalkoztatás

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külügyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ
és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánczai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós,
Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörcsik Richárd, Inotai András,
Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső,
Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám,
Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Szigeti Borbála

Kézirat lezárva: 2003. január 31.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Portréfotó: Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

A szociális biztonsági – azaz a társadalombiztosítási – rendszerek egyik legfontosabb célja a nyugdíjasokról való gondoskodás, a megfelelő színvonalú nyugdíjak biztosítása anélkül, hogy ez veszélyeztetné a költségvetési egyensúlyt, illetve túl nagy terhet róna a munkavállalókra. E feladat az Európai Unió tagországaiban sem könnyű, tekintettel az időskorúak növekvő számarányára. Ez egyrészt örömteli tény, ha arra gondolunk, hogy milyen sokan lehetnek boldog tanúi nemcsak gyermekeik, hanem unokáik felnőtté válásának, de egyúttal nem kis dilemma elé állítja a szociális biztonsági rendszerek tervezőit. Az előrejelzések szerint például 2002 és 2050 között a 65 évesnél idősebb uniós polgárok száma nagyobb lesz, mint a munkaképes korúaké.

Az Európai Bizottság 2002. évi országjelentése kiemelten szót a magyarországi nyugdíjreformról, azon belül is a kormánynak a magánnyugdíj-pillér megerősítését célzó törekvéseiről. Bár a szociálpolitika az Európai Unióban nemzeti hatáskörbe tartozik, szükségesnek tartjuk az unió erre vonatkozó szabályrendszerének, a szabályozási elveknek, az érintettek körének ismertetését. Már csak azért is, mert a tagállamoknak készen kell állniuk arra, hogy a közösségi

normáknak megfelelő szolgáltatást nyújtsonak minden uniós polgár számára.

Reményeink szerint az EU nyugdíjrendszereinek általános jellemzőit (azok területi, személyi és tárgyi hatályát, az öregségi, a rokkantsági, a baleseti és a hozzátartozói nyugellátásokra vonatkozó tudnivalókat), valamint a várható magyarországi változásokat vázoló összefoglalóban nem csupán a már nyugállományba vonult olvasóink találhatnak hasznos információkat, e kérdések ugyanis a még aktív korú, járulékfizető állampolgárokat, vagyis valamennyiünket érintenek.

I. Az Európai Unió szociális jogalkotásának legfontosabb jellemzői

Rövid bevezetőként feltétlenül szükséges összefoglalni az Európai Unió szociális jogalkotásával kapcsolatos alapvető tudnivalókat. Ezek ismeretében ugyanis eloszathatók azok a téves várakozások és feltételezések, amelyek szociális biztonsági (magyar szóhasználat: társadalombiztosítási) rendszerünk csatlakozás utáni változásaira vonatkoznak; egyértelművé tehető az információk, amelyek az integráció nyomán e téren biztosan várható előnyökről szólnak.

1. A szociális jogalkotás szükségessége

Az Európai Gazdasági Közösség megalapításakor megfogalmazott célkitűzés, a gazdasági integráció megvalósulásának egyik elengedhetetlen feltétele a legfontosabb gazdasági erőforrás, a munkaerő szabad mozgásának biztosítása a tagállamokban, illetve azok között. A munkaerő szabad mozgásának – a munkavállalói migrációnak – alapvető jogként való deklarálása azonban haszontalannak tekinthető mindaddig, amíg annak gyakorlása, a munkavégzéshez kapcsolódó jogosultságok

megszerzése, valamint a munkavégzés okán keletkező kötelezettségek teljesítése védelem, illetve elismerés nélkül marad. Mit értsünk ez alatt? A munkavégzés, eltérő feltételekkel ugyan, de szinte valamennyi tagállamban a szociális biztonsági rendszerben való kötelező részvételt vonja maga után. Ha azonban e kötelezettséggel terhelt munkavállalóként – a szabad mozgás és munkavállalás jogával élve – valaki több tagállamban dolgozik és teljesíti az ehhez kapcsolódó járulékfizetési kötelezettséget, akkor a megfelelő védelem biztosítása nélkül az ennek alapján szerzett jogosultságok kerülnek veszélybe. Ennek elkerülésére, illetve a szabad mozgás és munkavállalás jogának gyakorlását akadályozó tényezők kiiktatása céljából alkották meg és vezették be az Európai Gazdasági Közösség szabályrendszerét, a koordinációs mechanizmust.

Még egy körülmény alátámasztja a szabályozás szükségességét. A mindenkor tagállamokban működő szociális biztonsági rendszerek lényeges eltéréseket mutatnak mind a biztosításra kötelezettek, a járulékok kötelező mértéke, az egyes ellátások jogosultsági feltételei, mind pedig a nyújt-

tott szociális biztonsági ellátások színvonalát tekintve. Ez a gyakorlatban elsősorban abban nyilvánul meg, hogy a tagállamokban nem egyforma a szociális biztonsági ellátásokban részesülők életszínvonala, így a nyugdíjasok ellátásai között is könnyen összemérhető különbségek adódnak. Ezek kiküszöbölése, azaz a szociális biztonsági rendszerek összhangjának – harmonizációjának – megteremtése azonban mindmáig nem fogalmazódott meg közösségi célkitűzésként. Az itt ismertetett szabályrendszer tehát nem egy egységes szociális biztonsági rendszer létrehozását és működtetését célozza, hanem kizárólag az eltérő rendszerek „összetalálkozásának” azon elemeit semlegesíti, amelyek akadályozzák a munkavállalók szabad mozgását.

A szabályozás logikája alapján magyarázható a „koordináció” kifejezés. Az EU két szabályozási módszert ismer. Egyfelől egy-egy területre egységes normákat ír elő, tehát harmonizációs kötelezettséget teremthet. Mint láttuk, ez a szabályozási technika a szociális biztonság területén nem valósult meg. A másik módszer szerint a különböző tagállami szabályozásokat találkoztatva a koordináció eszközével élhet, annak érdekében, hogy ez eltérő szabályok ne legyenek hátrányosak a szabad mozgás jogával élni kívánók számára.

2. A szociális biztonsági rendszerek koordinációja

A szociális biztonsági rendszerek koordinációja a tagállamok eltérő jogszabályi háttéréből adódó és a gyakorlatban tényleges hátrányt előidéző akadályok elhárítását szolgálja. A tagállamokon belül mozgó munkavállalók és önálló vállalkozók, valamint családtagjaik szociális biztonságáról az 1408/71 (EGK) sz. tanácsi rendelet, illetve az annak végrehajtására kiadott 574/72 (EGK) sz. tanácsi rendelet (a továbbiakban: koordinációs rendeletek) szól. A következőkben ezek általános, valamint a nyugellátásokra vonatkozó speciális szabályait mutatjuk be. Ezek a rendelkezések azonban nem kizárólag a nyugellátásokra, hanem további, a tagállami szociális biztonsági rendszerek tárgyi hatálya alá tartozó ellátásokra is vonatkoznak. A nyugdíjak esetében ezek a közös szabályok különösen nagy relevanciával bírnak, további részletezésükre az egyes ellátásfajtáknál kerül sor.

2.1. A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának alapelvei

A szociális biztonsági jogviszonyok alanyaként a következő alapelvek szerinti megítélésre, illetve védelemre számíthat az érintett személy:

a) *Egyenlő elbírás elve*: Az Európai Unió és az Európai Gazdasági Térség (a továbbiakban: EGT) országainak állampolgárai – állampolgárságuktól függetlenül – az egyes országok szociális biztonsági rendszereiben egyenlő elbírálásban részesülnek. Ez mind a jogosultságok, mind pedig a kötelezettségek szempontjából érvényesülő szabály.

b) *Egy tagállam joghatósága alá tartozás elve*: Az alapelv célja, hogy kiküszöbölje az egyidejűleg fennálló többes biztosítási kötelezettséget, valamint azt a nemkívánatos helyzetet, amelyben valaki biztosítás nélkül marad. Erre azért van szükség, mert a tagállamok szociális biztonsági rendszerei különféle biztosítási elvekre épülnek. Van, ahol a biztosítás a helybenlakáshoz (tartózkodáshoz) kötődik, míg más országokban a kereső tevékenység folytatása keletkeztet biztosítási kötelezettséget. A koordinációs rendeletek szerint főszabályként a munkavállalás helye szerinti tagállam szociális biztonsági jogszabályai alkalmazandók akkor is, ha a munkavállaló vagy önálló vállalkozó máshol rendelkezik lakóhellyel. Bizonyos személyi körben, illetve helyzetekben speciális szabályok irányadók.

c) *Az összeszámlítás elve*: Ez az életpálya során szerzett biztosítási idők összeszámlí-

tását jelenti, a több tagállamban megszerzett jogosultságok védelme érdekében.

d) *Ellátások korlátlan exportálhatóságának elve*: Lehetővé teszi, hogy az egyszer már megszerzett és elismert jogosultságokat az Európai Unió és az EGT területén korlátozás nélkül élvezhesse a jogosult. Erről a későbbiekben még lesz szó.

A koordináció szabályozásának alapelveit a tagállamok szociális biztonsági feladatok ellátására kötelezett igazgatási szervei és a nemzeti bíróságok eljárásuk során alkalmazni kötelesek. Emellett biztosítaniuk kell, hogy az EU egyetlen állampolgára se szenvedjen hátrányt a belső szociális jogi szabályozások eltérése, valamint a szabad mozgás alapjogának gyakorlása miatt.

2.2. A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának területi hatálya

A területi hatály választ ad arra kérdésre, hogy mely országok területén végzett munka, szerzett biztosítási idő, illetve az annak alapján megállapított jogosultság részesül védelemben a koordinációs rendeletekben. A területi hatály rendkívül fontos, mivel az alá tartozó tagállamokban és tagállami területeken történő munkavégzéskor a jogosultságok megszerzése érdekében teljesíteni kell a biztosítással járó kötelezettségeket. Ez utóbbiakat illetően is megfelelő szabályozást tartalmaznak a koordinációs

rendeletek. Ha tehát valaki az alább felsoroltak közül két vagy több országban folytat (folytatott) kereső tevékenységet, vagy – amennyiben a rendszerben való részvétel ennek függvénye – ezek területén lakik (lakott), és ennek következményeként biztosítási időt szerzett, eldönthető, hogy védelemben részesül-e. Ezek az országok

(Tekintettel arra, hogy a koordinációs rendeletek szabályai nem tesznek különbséget az EU- és EGT-országok, valamint állampolgáraik között, a későbbiekben megkülönböztetés nélkül csak tagállamokra és tagállami állampolgárookra utalunk, és ezek alatt értjük mind az EU- és EGT-államokat, mind pedig ezen országok állampolgárait.)

a következők: EU-tagállamok – Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország és Svédország. EGT-országok – Izland, Liechtenstein és Norvégia.

2.3. A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának személyi hatálya

A koordinációs rendelkezések személyi hatálya arról tájékoztat, hogy melyik az a személyi kör, amelyre ezek a rendelkezések alkalmazhatók. Az általános szabályok szerint az itt felsorolt személyek tarthatnak szá-

mot a rendeletekben rögzített elvek szerinti védelemre, illetve előnyökre:

- a) *Munkavállalók*: akik valamely tagállam állampolgárai, és egy vagy több tagállam jogszabályainak hatálya alá tartoznak (tartoztak).
- b) *Önálló vállalkozók*: a valamely tagállam állampolgáraként önálló vállalkozói tevékenységet folytatók, akik egy vagy több tagállam jogszabályainak hatálya alá tartoznak (tartoztak). A tagállami jogszabály hatálya alá tartozás a kötelezően vagy önkéntesen választott biztosítást jelenti.
- c) *Közszolgálati alkalmazottak*: akik tagállami állampolgárként nem speciális szociális védelmi rendszer keretében biztosítottak.
- d) *Diákok*
- e) *Nyugdíjasok*: akik valamely tagállam állampolgáraként egy vagy több tagállam jogszabályainak hatálya alá tartoztak, akkor is, ha az állampolgárságuk szerinti ország tagállami státusának megszerzése előtt vonultak nyugdíjba.
- f) *Hontalanok és menekültek*
- g) *Az előbbiek családtagjai és túlélő hozzátartozói*: állampolgárságuktól függetlenül, de csak bizonyos ellátásokra válhatnak jogosulttá. A jogosult családtagok körét a tartózkodás helye szerinti ország határozhatja meg.

Nem tartoznak a személyi hatály alá:

- a) A közszférában dolgozó és velük egy megítélés alá eső azon személyek, akik a számukra létrehozott speciális szociális biztonsági rendszerek alanyai.
- b) A kötelezően nem biztosítottak és az önkéntes biztosítás alanyai.
- c) A harmadik országok állampolgárai, vagyis azok, akik nem valamely tagállam állampolgárai.

2.4. A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának tárgyi hatálya

A koordinációs rendeletek tárgyi hatálya alá azok a szociális biztonsági ellátások tartoznak, amelyek vonatkozásában az alapelvként rögzített rendelkezéseket alkalmazzák. E védelem nem csupán a nyugellátásokra vonatkozik, hanem más szociális biztonsági ellátásokra is. Így a rendeletek tárgyi hatálya alá tartoznak:

- a) a betegségi és anyasági ellátások,
- b) a rokkantsági ellátások,
- c) az öregségi nyugdíj,
- d) a hozzátartozói nyugellátások,
- e) az üzemi baleset és foglalkozási megbetegedés esetén járó ellátások,
- f) a halál esetére járó ellátások,
- g) a munkanélküli ellátások, valamint
- h) a családi ellátások.

(Ezek közül ebben a füzetben csak a nyugellátásokkal kapcsolatos információkat foglaltuk össze.)

Az úgynevezett speciális, nem járulékalapú (nem járulékfizetéshez kötött) ellátások ugyancsak a tárgyi hatály alá tartoznak, azaz a rendeletek ez esetekben is alkalmazandók. Ezek a következők:

- a) a fenti ellátásokat kiegészítő, azokat pótló vagy felváltó ellátások, valamint
- b) a fogyatékkal élő személyeknek járó speciális ellátások.

Fontos megjegyezni, hogy ezek az ellátások csak addig járnak, amíg a jogosult az illetékes teherviselő tagállam területén él, tehát nem exportálhatók.

Nem tartoznak azonban a koordináció hatálya alá:

- a) az egészségügyi és szociális segélyezés keretében a tagállamokban nyújtott ellátások,
- b) a kollektív szerződésen alapuló ellátások, akkor sem, ha a megállapodás létrehozását jogszabály kötelezően elrendeli,
- c) a közsférában dolgozók számára felállított rendszerek keretében nyújtott ellátások, valamint
- d) a háborús veteránoknak járó szociális ellátások (például a hadigondozási juttatások).

3. Az Európai Unió szociálpolitikai célkitűzései

Az Európai Unióban a szociálpolitika olyan közösségi politika, amelynek keretében a közösségi fellépés kiegészíti a tagállamok saját politikáját. Az integráció mélyítésével, a társadalmakat érintő kihívások – például a munkanélküliség és az előregedés – megjelenésével és hatásuk súlyosbodásával párhuzamosan fogalmazódott meg a tagállamok közötti egyre intenzívebb együttműködés igénye a szociálpolitika területén. A szociálpolitika célrendszere szoros kapcsolatban áll a közösségi foglalkoztatáspolitikával, mivel a megfelelő szintű foglalkoztatás számos szociális probléma kialakulásának megelőzését és csökkentését szolgálhatja.

Az Európai Unió 2000-ben megfogalmazott és a 2010-ig terjedő időszakra vonatkozó gazdasági stratégiájának fontos elemét képezik a foglalkoztatás- és szociálpolitikai célkitűzések. A tagállamok a szociális értékeket megőrizve kívánnak a legversenyképesebb és legdinamikusabban fejlődő térséggé válni, amelynek forrásait tudásalapú gazdaság teremti meg. A szociálpolitika keretében ez az időskori megélhetést biztosító nyugdíjrendszereket is jelentősen érinti. Bár a szociális biztonsági

kérdésekben a tagállamok teljes önállóságot élveznek, és a rendszerek elemeit illetően nem állítottak fel közösségi szintű követelményrendszert, a versenyképesség megőrzése és növelése szempontjából nagymértékben felértékelődött bizonyos közös célok megfogalmazásának szükségessége.

Ehhez kapcsolódóan az EU Szociális Védelmi Bizottsága is hangsúlyozta a nyugdíjrendszerek kiemelt szerepét, és meghatározta hosszú távú fenntarthatóságuk három kritériumát:

- A nyugdíjasok és eltartott hozzátartozóik biztonságos és megfelelő jövedelmének biztosítása az egészségügyi és tartós gondozást nyújtó rendszerekkel együtt;

tisztességes életfeltételek megteremtése az idősebb személyek részére.

- A nyugdíjrendszerek finanszírozhatóságának garantálása oly módon, hogy a társadalom öregedésének az állami finanszírozásra gyakorolt jövőbeli hatása ne veszélyeztesse a költségvetés stabilitását, és ne eredményezze a pénzügyi források generációk közötti igazságtalan elosztását.
- Biztosítani kell, hogy a nyugdíjrendszerek a változó társadalmi és egyéni szükségletekhez igazodjanak, hozzájárulva a munkaerőpiaci flexibilitás növeléséhez, a férfiak és a nők közötti, valamint a szociális biztonsági esélyegyenlőség megteremtéséhez.

A szociális problémák megelőzését és leküzdését is szolgáló célkitűzés lényege az időskorúak foglalkoztatási helyzetének javítása, a tényleges nyugdíjba vonulási életkor kitolódásának ösztönzése, továbbá az aktív öregedés társadalmi és politikai feltételeinek megteremtése. A szociálpolitika területén a tagállamok közötti kooperáció – az úgynevezett nyitott koordináció módszerével – hozzájárul a tapasztalatok megosztásához a nyugdíjrendszerek, illetve a nyugdíjreformok vonatkozásában is. Ez utóbbiak a rendszerek átláthatóságát, előre jelezhetőségét, valamint azt tűzték zászlajukra, hogy fennmaradjon az állampolgárok bizalma az állami rendszerek iránt.

II. Információk a társadalombiztosítási nyugellátásokról

Magyarországon a társadalombiztosítási nyugellátások körébe – így az Európai Unió koordinációs rendeleteinek hatálya alá is – tartoznak az alábbi ellátások:

- a) öregségi nyugdíj,
- b) rokkantsági nyugdíj,
- c) baleseti rokkantsági nyugdíj,
- d) hozzátartozói nyugellátások, azaz
 - özvegyi nyugdíj,
 - árvaellátás,
 - szülői nyugdíj.

E nyugdíjfajtákat a közösségi rendelkezések figyelembevételével mutatjuk be. Ahogy a magyar nyugdíjrendszer szabályozásában is vannak olyan elemek, amelyek az egyes nyugdíjfajták esetében azonosak, úgy az Európai Unió is közös elemeket tartalmazó rendelkezéseket alkalmaz.

1. Amit az öregségi nyugdíjakról tudni kell

Az öregségi nyugdíj a tagállami szociális biztonsági rendszerek egyik legfontosabb ellátásfajtája. Valamennyi tagállam részletes szabályozással rendelkezik a járulékfizető, vagy a területén élő biztosítottak öregségi ellátásait illetően, ám – éppen a tagállami jogszabályok közötti rendkívül nagy eltéré-

sek miatt – az EU szabályozása is talán ezen ellátásfajta esetében a legbonyolultabb.

1.1. Mikor nyílik meg a nyugdíjjogosultság?

Ez a kérdés alapvetően a nyugdíjkorhatárra, valamint a nyugdíjjogosultsághoz szükséges szolgálati időre vonatkozik. A tagállami szociális biztonsági rendszerek szabályozása változatos képet mutat e tekintetben. Az egységes szociális biztonsági rendszerek kialakítására irányuló szándék hiányában valamennyi ország eltérő feltételeket állít a nyugdíjkorhatárt és a megkövetelt szolgálati időt illetően.

Ez a gyakorlatban azzal a következménnyel jár, hogy azon tagállamokban, ahol az érintett személy munkavégzés vagy helybenlakás (ott tartózkodás) okán biztosított volt, eltérő időpontokban kérheti öregségi nyugdíjának megállapítását. Ha valaki Magyarországon kívül (ahol főszabályként a nyugdíjkorhatár 62 év, a szükséges szolgálati idő pedig 20 év) a tagállamok közül – ahol a nyugdíjkorhatár esetleg magasabb – egynek, vagy akár többnek a szociális biztonsági rendszerében biztosított volt, Magyarországon nyugdíjjogosulttá válhat a 62. életév betöltésekor, de a jogosultság megnyílására a többi országban még várnia kell.

A tagállamokban irányadó nyugdíjkorhatárok és a biztosítási időre vonatkozó követelmények

Tagállam	Nők	Férfiak	Minimum biztosítási idő
Ausztria	60 év (fokozatos emelés 2033-ig, 65 évre)	65 év	180 hónap járulékfizetés vagy 180 biztosított hónap az utolsó 360 hónapon belül
Belgium	62 év (fokozatos emelés 2009-ig, 65 évre)	65 év	Nincs minimumkövetelmény
Dánia	65 év (67 év azok esetében, akik 1999. július 1-jéig betöltötték a 60. életévüket)		Legalább 3 év helybenlakás 15–65 éves kor között (15–67 éves életkor között, a 60. életév 1999. július 1-jéig történő betöltésekor)
Egyesült Királyság	60 év (fokozatos emelés 2010–2020 között, 65 évre)	65 év	Legalább 11–12 év járulékfizetés
Finnország	65 év		3 év helybenlakás a 16. életév betöltése után
Franciaország	60 év		Legalább ¼ év járulékfizetés
Görögország	60 év az 1992. december 31. előtt biztosítottak esetében, ezt követően 65 év	65 év	Járulékfizetés legalább 4 500 munkanapra
Hollandia	65 év		Nincs minimumkövetelmény
Írország	66 év		Legalább 156 heti és legalább évente átlagosan 10 heti járulékfizetés
Izland	67 év		Legalább 3 év helybenlakás 16–66 éves életkor között
Liechtenstein	64 év		1 év biztosításban töltött idő
Luxemburg	65 év		120 hónap tényleges biztosítás
Németország	65 év		60 hónap biztosítási idő
Norvégia	67 év		Legalább 3 év helybenlakás 16–66 éves életkor között
Olaszország	60 év	65 év	20 év, az új rendszerben (1996. január 1. óta) 5 év járulékfizetés
Portugália	65 év		15 év járulékfizetés, évente legalább 120 biztosított nappal
Spanyolország	65 év		Legalább 15 év járulékfizetés
Svédország	65 év		A garantált nyugdíjhoz legalább 3 év helybenlakás

1.2. Milyen védelemben részesül a megszerzett jogosultság?

E kérdés különösen fontossá válik a tagállamok általános és gyakran alapvetően eltérő szabályainak ismeretében. Ha ugyanis a nyugdíjjogosultsághoz hosszabb biztosítási idő megszerzését kell igazolni, akkor az EU koordinációs rendelkezéseinek hiányában előfordulhatna, hogy az érintett személy annak ellenére sem lenne jogosult öregségi nyugdíjra, hogy több országban végzett munkát és szerzett biztosítási időt. A szabad mozgás, munkavállalás és letelepedés jogának gyakorlása azonban nem járhat ilyen súlyos következménnyel. A tagállami rendszerek közötti összhang megteremtését szolgálja a szerzett jogok megtartásának és a biztosítási idő össze számításának elve. A koordinációs rendeletek biztosítják a tagállamokban szerzett jogok széles körű védelmét. Ezzel lehetővé teszik, hogy az életpálya során különböző szociális biztonsági rendszerekben nyíljon mód a jogosultság megszerzésére, valamint hogy azt minden tagállamban elismerjék.

Mit is jelent mindez a gyakorlatban? E szabály tartalma valójában igen egyszerű. Ha valaki életpályája során több tagállamban volt biztosított – akár munkavégzés, akár helybenlakás okán –, akkor a nyugdíjkorhatár elérésekor, illetve a nyugdíj megállapítására irányuló igény bejelentésekor összeszá-

mítják a megszerzett és igazolt biztosítási időket, és az ellátás mértékét valamennyi biztosítási idő figyelembevételével számítják ki. Ezzel elkerülhető az a nemkívánatos helyzet, amelyben valaki az aktív korban fizetett járulékok, illetve teljesített egyéb feltételek ellenére ellátás nélkül marad. Tekintettel arra, hogy a koordinációs szabályokat nemcsak a Magyarország EU-csatlakozásának időpontja után biztosítási jogviszonyba kerülő személyekre alkalmazzák, hanem a korábbi időponttól biztosítottakra, sőt a már nyugellátásban részesülőkre is, az összeszámtásnak nagy jelentősége lehet a mai nyugdíjasok számára is. Abban az esetben, ha valaki a nyugdíjba vonulását megelőzően Magyarországon kívül valamely más tagállamban is dolgozott vagy lakott, és ott biztosítási időt szerzett, akkor a csatlakozás időpontjától ezen idők alapján is nyugdíjjogosulttá válhat. Erről, valamint az összeszámtás további gyakorlati jelentőségéről részletesebben a nyugdíjszámtásról szóló részben szólnunk.

A biztosítási idők összeszámtásának elve szerint azonban ugyanazon időszak csak egyszer vehető figyelembe. Ez azt jelenti, hogy azok a személyek, akik korábbi külföldi munkavállalásuk idején – magyar biztosítási idő szerzése érdekében – járulékot fizettek a magyar nyugdíjrendszerben, egyidejűleg a külföldi szociális biztonsági rend-

szerben is biztosítottak voltak, ezen időszak egyszeres beszámítását várhatják a nyugdíj megállapításakor (függetlenül a többszörös járulékfizetéstől).

A biztosítási idők számításával kapcsolatban egy további körülményre is fontos felhívni a figyelmet. A táblázatból kiderült, hogy a tagállamokban nemcsak a nyugdíjkorhatárok különbözőek, hanem a biztosítási idő hosszára, valamint ennek meghatározási módjára vonatkozó követelmények is eltérőek. Vannak olyan országok, ahol – Magyarországhoz hasonlóan – egyszerűen években határozzák meg a szükséges biztosítási időt, de találkozunk havi, heti, esetleg munkanapokra lebontott járulékfizetési követelményekkel is. Ahhoz, hogy a különböző egységekben – években, hónapokban, hetekben, napokban – meghatározott biztosítási idők összeszámíthatók legyenek, a koordinációs rendeletek – a szerzett jogok védelmének elvét szem előtt tartva – részletes szabályokat tartalmaznak. Ezeket természetesen valamennyi tagállam nyugdíj-megállapítást végző igazgatási szerveinek munkatársai ismerik és alkalmazni kötelesek.

1.3. Hogyan állapítják meg a nyugdíjakat?

A nyugdíj megállapítása, összegének kiszámítása adja a gyakorlatban a biztosítási idők összeszámításának tényleges értelmét.

Azonban fontos megjegyezni: annak ellenére, hogy valójában nemzetközi szabályok alkalmazásáról van szó, valamennyi érintett tagállam kizárólag a nemzeti jogszabályok alapján köteles az általa folyósított nyugdíjakat megállapítani. Ez azt jelenti, hogy a tagállamok csupán a saját rendszerük keretében történt járulékfizetés, illetve egyéb jogosultsági feltételek teljesítését honorálják ellátással. Főszabályként egyetlen tagállam sem köteles többet nyújtani annál, mint amennyi a jogosultat hozzájárulása arányában abban a tagállamban megilleti.

A nyugdíjak megállapításakor két módszert alkalmaznak:

1. Valamennyi tagállam, amelyben az érintett – a rendeletek személyi hatálya alá tartozó – személy az adott ország jogszabályaiban előírt szükséges biztosítási időt megszerezte és jogosultsága megállapítható, kizárólag ezen idők alapján kiszámítja az öregségi nyugdíj összegét. Ez az úgynevezett nemzeti nyugdíj.
2. Két lépésben összesítik a tagállamokban szerzett biztosítási időket, majd abból számítják ki az adott ország által folyósított ellátás összegét. Ez az úgynevezett pro rata, vagy nemzetközi nyugdíj.

Példa: Egy adott személy – feltételezve Magyarország csatlakozását – az Európai Unió négy tagállamában dolgozott munkavállalóként, ennek következtében négy különbö-

ző ország szociális biztonsági rendszerében volt kötelezően biztosított. Biztosítottként teljesítette járulékfizetési kötelezettségét, és biztosítási (szolgálati) időt szerzett a következők szerint:

Ország	Biztosítási idő
Magyarországon	18 év
Németországban	4 év
Spanyolországban	6 év
Franciaországban	12 év

A nemzetközi nyugdíjszámítás szabályai szerint mind a négy ország nyugdíj-megállapítást végző illetékes intézménye köteles figyelembe venni a teljes életpálya során szerzett biztosítási időket – jelen esetben 40 évet. A nyugdíjat saját országának jogszabályai szerint úgy kell megállapítani, mintha a biztosítási idők megszerzésére azok hatálya alá tartozva került volna sor. Így a szóban forgó négy országban egyaránt 40 évet vesznek figyelembe a nyugdíj megállapításának *első lépésénél*. Ezzel megkapjuk a nyugdíj úgynevezett *elméleti összegét*, amelyre a biztosított személy akkor lenne jogosult, ha valóban csak egy adott országban szerzett volna biztosítási időket. Az elméleti összeg kalkulálásakor a tagállamok kizárólag a saját nemzeti jogszabályukat alkalmazva járhatnak el, és határozhatják meg például a nyugdíj alapját képező átlagkeresetet.

Második lépésben a tagállamok arányosítják a folyósítandó nyugdíjakat. Erre azért van szükség, hogy minden tagállam csak az őt terhelő nyugdíjrész fizetésének terhét viselje.

Az arányosítással az úgynevezett *résznyugdíjak* a következőképpen alakulnak:

Ország	Résznyugdíj aránya
Magyarország	18/40
Németország	4/40
Spanyolország	6/40
Franciaország	12/40

Az egyes országok által megállapított és folyósított résznyugdíjak együttesen adják a nyugdíj teljes összegét. A számítást tehát valamennyi, nyugdíj megállapítására kötelezett tagállam egyenként végzi el. (A résznyugdíjak folyósításáról az 1.5. pontban található információ.)

A nemzeti nyugdíj megállapítását abban az esetben is el kell végezni, ha valaki több tagállamban szerzett biztosítási időket, ezért azokat összeszámítják. Ez talán feleslegesnek tűnhet, ám a gyakorlatban mégis nagy jelentősége van. Ha ugyanis az egyetlen országban szerzett biztosítási idők alapján számított nemzeti nyugdíj összege magasabb, mint az arányosítással az adott országra jutó résznyugdíj, akkor ezek közül a magasabb összegű nemzeti nyugdíjat folyó-

sítják majd. Ez feltétlenül a jogosultakat kedvezményező szabály, amelynek az a célja, hogy a biztosítottak a lehető legmagasabb összegű ellátást kapják.

Íme egy példa az eltérő nyugdíjkorhatárok problematikájának és a biztosítási idők összeszámítására vonatkozó elv találokzására. Egy biztosított hölgy három országban szerzett biztosítási időt.

Ország	Biztosítás időtartama
Magyarországon	1 év
Spanyolországban	4 év
Norvégiában	25 év

A hölgy 62. életévének betöltésekor Magyarországon kérheti öregségi nyugdíjának megállapítását. Az összeszámítás szabályainak alkalmazásával magyar résznyugdíja 1/30-ad lesz. Ez azt jelenti, hogy mindaddig, amíg be nem tölti a Spanyolországban iránadó 65. életévét, nyugellátása igen csekély összegre rúg. 65. életévének betöltésekor már kérheti a spanyol nyugdíjrész megállapítását is, amely 4/30-ad lesz. Sajnos, mivel éppen a legmagasabb nyugdíjkorhatárt előíró norvég szociális biztonsági rendszerben volt a leghosszabb ideig biztosított, teljes nyugdíjának legnagyobb részére 67. életévének betöltéséig várnia kell. Ilyen esetekben gyakran kiegészítő szociális ellátást kell igényelniük az érintetteknek a szociális védelmi

rendszerből. A nyugdíj igénylése természetesen nem kötelező. A gyakorlatban legtöbbször előforduló eset az, amikor a kedvezőtlen helyzetbe kerülő személy inkább a magasabb életkorig tartó munkavégzést választja az ellátás helyett. Ezt az alacsonyabb nyugdíjkorhatárt előíró rendszerek többnyire későbbi nyugdíjnöveléssel vagy nyugdíj-kiegészítéssel jutalmazták.

1.4. Hol és mikor kell megtenni az igénybejelentést?

Mind a biztosítási idők összeszámítására, mind a nyugdíjszámításra az igényjogosult kérelme alapján kerül sor. Az igénybejelentésre az Európai Unióban is erre rendszeresített formanyomtatványok állnak rendelkezésre. A nyugellátások igénylésére az úgynevezett E 200-as nyomtatványokat kell felhasználni, amelyek az igényelbírálást végző illetékes magyar nyugdíjbiztosítási igazgatási szervnél szerezhetők majd be. A koordinációs rendeletek alkalmazásán alapuló magyar nyugdíjak megállapítását a Fővárosi és Pest Megyei Nyugdíjbiztosítási Igazgatóság fogja elvégezni. Feladata az lesz, hogy azokban az esetekben, amikor a jogosult több tagállamban szerzett biztosítási időket, az igényelbíráláshoz szükséges információkat megküldje a többi tagállamba, illetve fogadja és feldolgozza az onnan érkező adatokat.

Az igénybejelentést a különböző nyugdíjkorhatárok betöltésekor – eltérő időpontokban – meg kell ismételni. Ez tehát azt jelenti, hogy sem a többi tagállam intézményei, sem a magyar illetékes intézmény nem köteles hivatalból figyelemmel kísérni a további jogosultságok megnyílását. Ezért mindazoknak, akik több tagállamban szereztek biztosítási időt, amely alapján nyugellátásra jogosultak, azt javasoljuk: megfelelő időben tájékozódjanak arról, hogy mikor nyílik meg nyugdíj-jogosultságuk az érintett tagállamban.

Egy kérdés maradt nyitva az öregségi nyugdíj igénylésével kapcsolatban: hol is kell azt megtenni? A több tagállamban szerzett biztosítási időt figyelembe vevő nyugdíj-megállapításhoz főszabályként az állandó lakóhely szerinti tagállam illetékes szervénél kell benyújtani az igénybejelentést. Ha az érintett személy ebben az országban nem szerzett biztosítási időt, akkor az állandó lakóhely szerinti intézmény megküldi az igénybejelentést a legutolsó biztosítás helye szerinti tagállam illetékes szervének. Amennyiben az igénylő olyan tagállam területén él, amelynek jogszabályi hatálya alá nem tartozott – biztosítási időt nem szerzett –, akkor az utolsó biztosítás helye szerinti országban kell bejelentenie az igényét. Ugyanez a helyzet akkor, ha valaki a jogosultság megnyílásakor olyan országban él, amely nem tagállam.

Az igénybejelentéssel automatikusan megnyílik mindazon tagállamok jogszabályai szerint járó juttatásokra való jogosultság, amelyeknek feltételeit – az igénybejelentés tartalmából következtethetően – az igénylő

teljesíti. Természetesen más a helyzet, ha az igénylő kifejezetten kéri öregségi nyugdíjának elhalasztását, amelyre egyébként egy vagy több tagállam jogszabálya szerint jogosult volna.

1.5. Ki és hogyan folyósítja a nyugdíjat?

Az igénybejelentés megtételét és a kötelezett tagállamok nyugdíjszámítását követően kerül sor a nyugdíjak folyósítására. A folyósítás kötelezettsége mindazon tagállamokat terheli, amelyek a résznyugdíjak megállapítására kötelesek. Az előbbi példát követve tehát a biztosított személy négy tagállam nyugdíjfolyósító intézményétől kap ellátást. A folyósítás szabályairól a tagállamok

ugyancsak saját hatáskörükben döntenek, így az történhet postai kézbesítéssel, banki átutalással, esetleg egyéb módon. A tagállamok által alkalmazott nyugdíjfolyósítási módokról, valamint azok költségvonzatáról a tagállamok illetékes intézményei adnak tájékoztatást. A gyakorlatban előfordul, hogy ezen intézmények – a folyósítás megkönnyítése érdekében – megállapodást kötnek egymással. Azonban minden esetben szem előtt kell tartani a nyugdíjjogosultak érdekeit, és a folyósítást a leggyorsabb és a legkevesebb költséggel járó módon kell elvégezni. A folyósítás költségét levonják az ellátásból, azt a jogosultak viselik.

Nem köteles ellátást folyósítani az a tagállam, ahol a megszerzett biztosítási idő nem haladja meg az egy évet, feltéve, hogy kizárólag ezen időszak alapján nem állapítható meg jogosultság. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az erre az időszakra eső jogosultság elveszne. Az ilyen rövid időtartamú biztosítási időre járó nyugellátás folyósítására az a tagállam lesz kötelezett, amelynek területén az érintett személy utoljára biztosított volt, függetlenül attól, hogy a járulékfizetési kötelezettségét erre az időszakra nem ennek a tagállamnak a szociális biztonsági rendszerében teljesítette. E szabály lényege abban áll, hogy az ilyen rövid időtartamú biztosítás valójában csak nagyon alacsony összegű nyugellátást

eredményezne, amelyet esetleg a folyósítási és adminisztratív költségek felemészténe. A koordinációs rendeletek szabályozása ezzel is a megszerzett jogok védelmét szolgálja.

1.6. Nyugdíjjogosultság más tagállamba költözéskor

Gyakran felmerül a kérdés: mi történik a megállapított nyugellátással, ha a jogosult a folyósítás helye szerinti tagállam területét elhagyja, és másik tagállamba költözik? Természetesen ennek nincs akadálya, hiszen az ellátások exportálhatóságának elve alapján a pénzbeli ellátásokat – különösen a nyugdíjakat – akkor is folyósítják, ha a jogosult egy másik tagállam területén tartózkodik. Ehhez azonban szükség van a változás bejelentésére (ahogyan ez a magyar gyakorlatban is szokásos). A változás bejelentésével kapcsolatos tájékoztatást az illetékes magyar nyugdíjmegállapító intézmény nyújtja.

1.7. A nyugdíjasok egészségügyi ellátása és családi ellátásai

Részben az előző ponthoz kapcsolódik az a kérdés, hogy a nyugdíjasok melyik tagállam területén jogosultak egészségügyi ellátások igénybevételére? E tekintetben a koordinációs rendeletek a nyugdíjasok és hozzátartozóik széles körű védelmét biztosítják. A nyugdíjasok természetbeni

egészségügyi ellátásaira vonatkozóan a következők irányadók:

- A nyugdíjas a lakóhely (tartózkodás helye) szerinti tagállamban veheti igénybe az egészségügyi szolgáltatásokat.
- Az ellátás igénybevételére való jogosultságát az erre rendszeresített E-formanyomtatványon kell igazolnia.

A nyugdíjasok egészségügyi ellátásra nemcsak abban az esetben jogosultak, ha több tagállam jogszabályainak hatálya alá tartoztak, hanem akkor is, ha életpályájuk során csak egy tagállamban voltak biztosítottak. Ez azt jelenti, hogy a csatlakozás után a kizárólag magyar nyugdíjjal rendelkező nyugdíjas is jogosult természetbeni egészségügyi ellátásra a többi tagállamban.

A nyugdíjasok által igényelhető családi ellátás abban a tagállamban jár, ahol az igénylő nyugdíjjogosultságot szerzett és a nyugdíját folyósítják. Amennyiben a folyósítás több tagállamból történik, akkor a főszabály alapján a tartózkodás helye szerinti tagállam lesz a családi ellátás nyújtására kötelezett, feltéve, hogy annak jogszabályai szerint a nyugdíjas családi ellátásra jogosultságot szerzett. Egyéb esetben az a tagállam folyósítja a családi ellátást, amelynek jogszabálya szerint arra a nyugdíjas jogosultságot szerzett, és amelynek hatálya alá a leghosszabb ideig tartozott.

1.8. További tudnivalók nyugdíjasoknak

E kiegészítő tudnivalók többnyire a nyugdíjak csatlakozás utáni alakulásáról, illetve változásairól szolgálnak információval.

1.8.1. A csatlakozás várható hatása a nyugdíjak színvonalára

Magyarország EU-csatlakozása nem jelenti majd a nyugellátások színvonalának automatikus és azonnali emelkedését. Ezt a követelményt az Európai Unió nem fogalmazza meg a csatlakozásra váró országokkal szemben, hiszen a tagállamok szociális biztonsági rendszereinek szabályozása – a nyugdíjak színvonalának szinten tartása és emelése – kizárólagos tagállami hatáskörbe tartozik. Egyértelmű követelmény azonban a nyugdíjrendszer hosszú távú fenntarthatóságának és a nyugdíjak finanszírozhatóságának biztosítása. A nyugellátások színvonalát ezért a jövőben nem a nyugdíjak kiigazításának követelménye, hanem továbbra is az eddig figyelembe vett tényezők befolyásolják. Az ország gazdasági teljesítőképessége alapvetően meghatározza a nyugdíjrendszer működését, ezért a gazdasági teljesítmény javulása – az aktívak bérnövekedése révén – lehetőséget ad a járulékbefizetések gyarapítására. Ez fedezetet teremt a magyar nyugdíjtörvényben előírt, a bérek és az árak átlagához kötött nyugdíjemelésre. Nyugdíjemelési rendszerünk a fogyasztói árak növekedését is változatlanul követni fogja.

1.8.2. A nyugdíjminimum fizetése

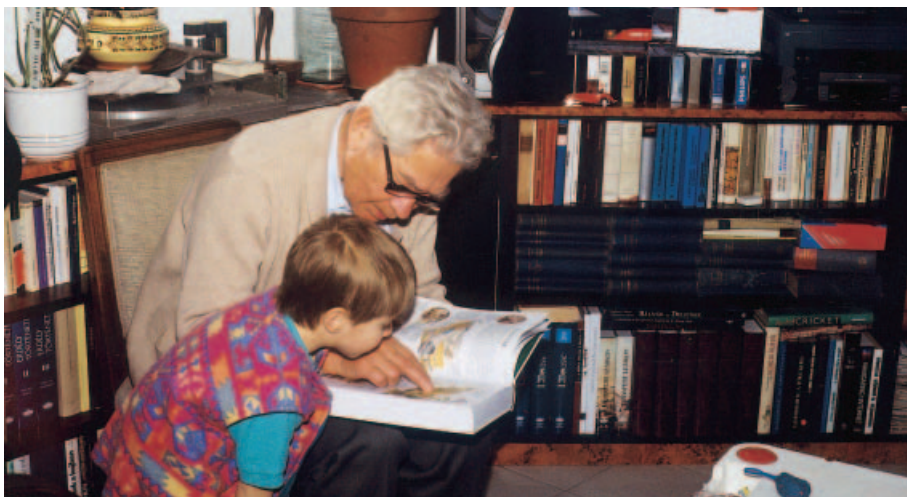
A nyugdíjminimum biztosításáról szólva meg kell említeni, hogy amennyiben a több tagállamból járó nyugdíjak összege együttesen nem éri el a lakóhely szerinti tagállamban irányadó nyugdíjminimumot, akkor ez a tagállam köteles kiegészíteni a teljes nyugdíj összegét a nyugdíjminimumra. Azonban csak abban az esetben, ha saját jogszabályai szerint az érintett személy jogosult lenne a nyugdíjminimumra. Amennyiben a jogosult állandó lakóhelyeül más tagállamot választ, akkor – szükség esetén – ez utóbbi ország lesz köteles kiegészíteni a nyugdíjat.

Ha a tagállami jogszabályok alapján kiigazítják, azaz megemelik a nyugdíjat, akkor annak újraszámítására ugyan nincs szükség,

ám ez érintheti a lakóhely szerinti tagállamban irányadó nyugdíjminimumra történő kiegészítést. A nyugdíjmelést követően is minden érintett tagállam tovább folyósítja az őt terhelő nyugdíjrészt, de ez a teljes nyugdíj összegének olyan emelkedését vonhatja maga után, amely miatt megszűnhet a lakóhely szerinti tagállam nyugdíj-kiegészítési kötelezettsége.

1.8.3. A nyugdíj-megállapítás időigénye

A koordinációs szabályok szerinti nyugdíj-megállapítás – az illetékes intézmények közötti szoros együttműködés ellenére – lényegesen hosszabb időt vesz igénybe, mint ha csupán egy tagállamban bírálják el az igényt. Az eljárás esetenként hosszú

hónapokig, sőt akár évekig is tarthat attól függően, hogy milyen gyorsan cserélnek információt az érintett tagállamok intézményei. Annak érdekében, hogy az igényjogosult erre az időszakra se maradjon ellátás – megélhetést biztosító jövedelem – nélkül, ideiglenes nyugdíjra vagy a nyugdíj megelőlegezésére lehet jogosult.

1.8.4. Kereső tevékenység folytatása a nyugdíj mellett

Mivel a tagállamok nyugdíjrendszereinek szabályozása a nyugdíj melletti kereső tevékenység – nem csak magyarországi – folytatásának lehetőségét illetően is számottevően eltérhet, a munkavégzés megkezdése előtt érdemes érdeklődni ennek esetleges következményeiről, illetve a bejelentési kötelezettségről. A magyar nyugdíjrendszer ugyan nem tartalmaz a munkavégzést, illetve a kereső tevékenységből származó jövedelmet figyelembe vevő nyugdíjcsökkentési szabályt, de néhány tagállam szabályozásában ez előfordul, és esetleg hátrányosan érintheti a nyugdíjas összjövedelmének alakulását.

1.8.5. A szociális ellátásokra való jogosultság sorsa

A szociális ellátásokra való jogosultságot lényegesen befolyásolhatja a koordinációs rendeletek alkalmazása miatti jövedelem-

változás. Abban az esetben ugyanis, ha a magyar nyugdíjas a csatlakozás után kéri, hogy nyugdíját a többi tagállamban szerzett biztosítási idők figyelembevételével számítsák újra, akkor – új nyugdíjának teljes összege miatt – eleshet korábbi szociális ellátásától/ellátásaitól. Ennek oka az, hogy a jövedelemhatárhoz kötött szociális ellátásoknál már a magasabb összegű – a folyósításra kötelezett tagállamokból járó – nyugellátását kell figyelembe venni.

1.8.6. A kétoldalú szociálpolitikai és szociális biztonsági egyezmények alapján folyósított nyugellátások sorsa

A hatályban lévő szociálpolitikai és szociális biztonsági egyezmények alapján folyósított nyugellátásokat is érintheti Magyarország EU-csatlakozása. Tekintettel arra, hogy a koordinációs rendelkezések szerint a jogosult számára magasabb összegű – kedvezőbb – ellátást biztosító szabályokat kell alkalmazni az ellátás megállapításakor, a csatlakozást követően a nyugdíjak újraszámítására kerülhet sor. Mivel a Németországgal és Ausztriával kötött szociális biztonsági egyezmények megfelelnek az Európai Unió koordinációs szabályozásának, azok esetében, akik magyar biztosítási időt szereztek, és csak ezen tagállamok valamelyikében voltak biztosítottak, a nyugdíjat nem számítják újra. Ha azonban más tagállam-

mokban is, illetve Németországban és Ausztriában is szereztek biztosítási időt, akkor az érintettek kérhetik nyugdíjuk újraszámítását. A Magyarországgal egyidejűleg taggá váló volt szocialista országokkal kötött szociálpolitikai egyezmények esetében azonban – amennyiben azok eltérő elveket követnek – azt kell megvizsgálni, hogy az egyezmény vagy a koordinációs rendeletek szerint számított ellátás a kedvezőbb, és a magasabb összegűt kell majd folyósítani.

2. Amit a rokkantsági nyugdíjakról tudni kell

Mivel a rokkantsági nyugdíjhoz szükséges jogosultságot is több tagállam területén lehet megszerezni, a koordinációs rendeletek az öregségi nyugdíjhoz hasonlóan gondoskodnak a megszerzett jogosultság megtartásáról. Tekintettel azonban arra, hogy a

tagállamok rokkantsági nyugdíjrendszerei eltérő megoldásokat alkalmaznak a jogosultság elismerését illetően, néhány elemében a közösségi szabályozás is különbözik a leírtaktól.

2.1. A különböző típusú rokkantsági rendszerek összetételkozásának problematikája

A tagállamok rokkantsági nyugdíjrendszere két típusba sorolható:

„A” típusú rendszer: A rokkantsági nyugdíj összege független a biztosítási idő hosszától; a jogosultság csak a megrokkulás időpontjában is fennálló biztosítási jogviszony esetében állapítható meg. Ilyen rendszer működik Belgiumban, Franciaországban, Hollandiában, Írországon, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban.

„B” típusú rendszer: A rokkantsági nyugdíj összegét a biztosítási idő tartama határozza meg; a jogosultság független attól, hogy a biztosítási jogviszony a megrokkulás időpontjában fennáll-e vagy sem. Ilyen a Magyarországon, Ausztriában, Dániában, Finnországban, Görögországban, Németországban, Izlandon, Liechtensteinben, Luxemburgban, Norvégiában, Portugáliában, Olaszországban és Svédországban működő rokkantsági nyugdíjrendszer.

Mindaddig, amíg valaki csak egy tagállamban vagy legalább azonos típusú rendszerrel rendelkezőkben szerez biztosítási időt, nem merül fel különösebb nehézség a rokkantsági ellátás fizetésére kötelezett ország megállapításánál. Ha több tagállamban szerez biztosítási időt, a gyakorlatban ez a következőképpen alakulhat:

1. *Biztosítás kizárólag „A” típusú rendszerekben:* A rokkantsági nyugdij megállapítására és folyósítására az a tagállam köteles, ahol az érintett személy a megrokkanas időpontjában biztosított volt. Ebben az esetben a biztosított a rokkantsági nyugdij teljes összegére válik jogosulttá, függetlenül attól, hogy esetleg csak nagyon rövid ideig tartozott az adott ország szociális biztonsági rendszerének hatálya alá.
2. *Biztosítás kizárólag „B” típusú rendszerekben:* A rokkantsági nyugdij megállapítására és folyósítására az öregségi nyugdíjnál vázolt elvet és eljárást követve kerül sor. A résznyugdíjakat az egyes országokban szerzett biztosítási idők arányában számítják ki.
3. *Biztosítás először „B” típusú, majd pedig „A” típusú rendszerben:* Ez két ellátás megállapításának és folyósításának esete. Az első tagállamban az ott szerzett biztosítási időt figyelembe véve állapítják meg a nyugdíjat, míg a második tagállam

– elméletileg – ugyancsak teljes összegű ellátást köteles nyújtani, azonban az ellátás teljes összegét az első tagállamból járó ellátás összegével csökkentheti.

4. *Biztosítás először „A” típusú, majd „B” típusú rendszerben:* Ebben az esetben is két különböző rokkantsági nyugdíjat kap a jogosult, s azokat a szerzett szolgálati idők arányában állapítják meg.

2.2. A rokkantság fokának megállapítása és az orvosi felülvizsgálat

A tagállamok rokkantsági nyugdíjrendszerei nemcsak a szabályozási elvek tekintetében, hanem más lényeges elemekben is eltérnek egymástól. Az egyik fontos különbség a nyugdíjjogosultsághoz szükséges munkaképesség-csökkenés fokára vonatkozik. A rokkantság fokának nem csupán a jogosultság megállapítása szempontjából van jelentősége, hanem a rokkantsági ellátás összegét is befolyásolhatja. Akárcsak a nyugdíjrendszerek más szabályait, a tagállamok a rokkantság szükséges mértékét is saját hatáskörben határozzák meg. Ennek következménye az öregségi nyugdíjkorhatárokhoz hasonló változatos kép. Ezt tovább bonyolítja az a körülmény, hogy ugyanazon egészségkárosodás tekintetében a rokkantság eltérő mértékét állapíthatják meg a tagállamok illetékes intézményei a nemzeti jogsza-

bályok alkalmazásával. Ez a gyakorlatban a következőket jelentheti.

Példa: A biztosított személy különböző ideig csak a biztosítási időtartamtól függő rendszerek hatálya alá tartozott, amelyek keretében rokkantságának fokát is eltérően értékelik:

Ország	Biztosítási idő tartama	Rokkantság foka
A ország	25 év	10%
B ország	5 év	70%
C ország	2 év	100%

A biztosított C országban történő munkavégzése idején megállapított, 100 százalékos egészségkárosodása miatt befejezi a munkát, ám csak igen alacsony összegű rokkantsági nyugdíjra válik jogosulttá, mivel biztosítási ideje itt csupán két év. Ugyancsak alacsony nyugdíjra lehet jogosult B országból, ahol rokkantságának elismert mértéke is alacsonyabb, és biztosítási ideje

sem sokkal hosszabb. A országból azonban az ugyanazon egészségkárosodásra elismert 10 százalékos munkaképesség-csökkenése miatt ellátásra egyáltalán nem lesz jogosult, pedig itt volt a leghosszabb ideig biztosított. Nyilvánvaló, hogy a példában szereplő személy jobban járt volna, ha a nagyobb rokkantsági fokot megállapító országban szerezte volna meg a hosszabb biztosítási időt.

A példa is mutatja, hogy a rokkantsági fok megállapítása kizárólagosan a tagállamok saját hatáskörébe tartozik, így a rokkantság felülvizsgálatát is az ellátás folyósítását végző országok egészségügyi intézményei, illetve orvosai végzik. Ha az érintett személy egészségi állapota nem teszi lehetővé, hogy más tagállamban lévő intézmény vagy orvos előtt felülvizsgálaton megjelenjen, akkor azt a lakóhelye szerinti intézmény, illetve orvos végzi el. A tagállamok emellett – az érintett személyek tehermentesítése érdekében – szűk körben megállapodásokat kötöttek az orvosi vizsgálatok elvégzésére és azok eredményeinek, illetve a megállapított rokkantsági fok kölcsönös elismerésére.

A tagállamokban ellátásra jogosító minimális rokkantsági fok és a biztosítási időre vonatkozó követelmények

Tagállam	Rokkantság mértéke	Minimum biztosítási idő/egyéb követelmény
Ausztria	50 %	60 hónap az utolsó 120 hónapon belül (50 éven felül havonta +1 hónap biztosítási idő, a 60. életévben maximum 180 hónap az utolsó 360 hónapon belül)
Belgium	66,66 %	6 hónap, 120 munkanappal
Dánia	50%	Legalább 3 év helybenlakás 15–67 éves kor között
Egyesült Királyság	100 %	Táppénzjogosultság 52 hétig
Finnország	Teljes nyugdíjhoz: 3/5 Résznyugdíjhoz: 2/5	3 év helybenlakás a 16. életév betöltése után
Franciaország	66,66 %	Legalább 12 havi rendszeres biztosítás a megrokkánás hónapjának első napját megelőzően.
Görögország	50 %	1992. december 31. előtt biztosítottaknál: 4 500 napi munkavégzés, vagy életkortól függő megfelelő idejű járulékfizetés. 1993. január 1. után biztosítottaknál: 4 500 napi munkavégzés vagy 15 év biztosítás
Hollandia	15 % és 25 %	-
Írország	-	Legalább 260 heti járulékfizetés vagy legalább 48 heti járulékfizetés a jogosultság megnyílását megelőző évben
Izland	50 %	Legalább 3 évi helybenlakás
Liechtenstein	¼ nyugdíjhoz 40 % ½ nyugdíjhoz 50 % teljes nyugdíjhoz 66,66 %	1 év
Luxemburg	-	12 hónap biztosítás a megrokkánást megelőző 3 éven belül
Németország	- munkaképesség legalább napi 3–6 órai munkavégzésre - munkaképesség napi 3 óránál kevesebb munkavégzésre	60 hónap, melyből 36 hónapot a megrokkánást megelőző 5 éven belül teljesített az igénylő
Norvégia	50 %	Legalább 3 év helybenlakás
Olaszország	66 % és 100 %	5 év járulékfizetés, amelyből legalább 3 év a megrokkánást megelőző 5 éven belül teljesített
Portugália	Legalább 2/3 munkaképesség-csökkenés	Legalább 5 év biztosításban töltött idő
Spanyolország	33 %	26 év alatt: biztosítás a 16. életév és a megrokkánás között eltelt idő felére. 26 év felett: biztosítás a 20. életév és a megrokkánás között eltelt idő ¼-ére, de minimum 5 év
Svédország	25 %	Legalább 3 év helybenlakás

2.3. A rokkantsági nyugdíj megállapítása és folyósítása

Attól függően, hogy a biztosított személy milyen típusú rendszerek hatálya alá tartozott, a rokkantsági nyugdíjat vagy a biztosítási idők összeszámításának – az öregségi nyugdíjnál ismertetett – szabályai szerint, vagy kizárólag egy – a megrokkulás időpontjában fennálló biztosítás helye szerinti – tagállam jogszabályai alapján, esetleg a kettő kombinálásával állapítják meg. Amennyiben több tagállamban keletkezik rokkantsági nyugdíjjogosultság, akkor az igénybejelentésre és a folyósításra vonatkozó szabályok ugyancsak megegyeznek az öregségi nyugdíjnál leírtakkal.

2.4. Munkavégzés a rokkantsági nyugdíj mellett

A rokkantsági nyugdíjjogosultság a kereső tevékenység folytatása szempontjából szinte valamennyi tagállamban korlátozásokkal jár. Amennyiben a rokkantsági nyugdíjban részesülő személy az ellátás folyósításának időtartama alatt kereső tevékenységet kíván folytatni, feltétlenül szükséges pontosan tájékozódnia arról, hogy a rokkantsági nyugdíját folyósító tagállamok jogszabályai milyen feltételekkel teszik lehetővé a munkavégzést. Ez azért különösen fontos, mert a kereső tevékenység – a tagállami jogsza-

bályok feltételeinek nem teljesítése esetén – járhat a rokkantsági résznyugdíj összegének csökkentésével, a folyósítás felfüggesztésével, esetleg a jogosultság elvesztésével.

2.5. A rokkantsági nyugdíj csatlakozás utáni igénylése

Azok esetében, akik magyar rokkantsági nyugdíjat kapnak, és más tagállamokban biztosítási időt szereztek, a csatlakozás időpontjával rokkantsági nyugdíjjogosultságuk – az öregségi nyugdíjhoz hasonlóan – ezekben a tagállamokban is megnyílik. Az ellátás megállapításához azonban a szükséges formanyomtatványokon be kell jelenteni az igényt.

Amennyiben más tagállamban rokkantsági nyugdíjat állapítanak meg és folyósítanak a magyar jogosultnak, akkor jövedelemfüggő szociális ellátás(ok)ra való jogosultságát jövedelmi helyzetének változása miatt elveszítheti.

2.6. A rokkantsági nyugdíjban részesülők egészségügyi ellátása és családi ellátásaik

A természetbeni egészségügyi ellátások és a családi ellátások tekintetében főszabályként az öregségi nyugdíjnál leírtak az irányadók.

3. Amit a baleseti nyugellátásokról tudni kell

A koordinációs rendeletek baleseti nyugellátásokra vonatkozó szabályozása lényegesen egyszerűbb az előbbieknél.

A baleseti rokkantsági nyugdíj és a baleseti hozzátartozói ellátások folyósítására a munkahelyi (üzemi) baleset bekövetkezésének, illetve a foglalkozási megbetegedés megállapításának helye szerinti tagállam köteles saját jogszabályai és a koordinációs rendeletek előírásai alapján. Ez a tagállam kötelezett akkor is, ha az ellátás jogosultja másik tagállam területén él vagy tartózkodik. Ebben az esetben azonban a lakóhelyen (tartózkodási helyen) nyugdíjfolyósítást végző intézmény és a folyósításra kötelezett tagállam illetékes szerve közötti megállapodás alapján lehetőség van arra, hogy az előbbi folyósítsa az ellátást, amelynek összegét az utóbbi megtéríti.

Mivel a baleseti ellátásoknál csak egy tagállam kötelezett, ezért csak a saját jogszabályok rendelkezései alapján állapítják meg az ellátást azzal, hogy a jogosult más tagállamban szerzett biztosítási időszakait is kötelesek beszámítani. Foglalkozási megbetegedés esetén a többi tagállamban foglalkozási ártalomnak kitett munkakörben végzett munka idejét és az ott elszenvedett egészségkárosodást is figyelembe kell venni.

Ha a baleseti nyugdíj vagy baleseti hozzátartozói ellátások meghatározása az átlagkereseten alapul, akkor annak számítása csak a megállapítást és folyósítást végző országban elért keresetek figyelembevételével történhet. Ugyanez irányadó a standard kereset alkalmazásakor is.

Ha a baleseti ellátások összegét a családtagok száma is befolyásolja, akkor a más tagállamban élő (tartózkodó) családtagokat is számításba kell venni.

Természetesen a baleseti ellátásokban részesülők egészségügyi ellátásokra is jogosultak, az erre vonatkozó szabályok meg egyeznek az öregségi nyugdíjnál leírtakkal.

4. Amit a hozzátartozói nyugdításokról tudni kell

A tagállamok szociális biztonsági rendszerei a hozzátartozói ellátásokat is eltérően szabályozzák, egyrészt a jogosulti kör és a jogosultsági feltételek, másrészt pedig az ellátások összege és folyósításának időtartama szempontjából.

4.1. Özvegyi nyugdíj

A tagállamok többsége özvegyi ellátást, nyugdíjat biztosít az elhunyt házastárs után. Ma már a szociális biztonsági rendszerekben mind a férj, mind a feleség jogosult lehet özvegyi ellátásra, ha az elhunyt házastárs teljesítette az előírt jogosultsági feltételeket. Az elhalálozás időpontjában házasságban élő férj és feleség mellett azonban az elvált házastárs, illetve az élettárs is jogosult lehet az özvegyi ellátásra. Ez utóbbi szemé-lyi kör tekintetében azonban a tagállamok szabályozási gyakorlata nem egyforma, és többnyire lényeges megszorításokat alkalmaznak a jogosultság megállapítását illetően. Belgiumban, Görögországban, az Egyesült Királyságban, Írországban és Finnországban például csak a házastárs jogosult hozzátartozói ellátásra. Ezzel szemben bizonyos feltételekkel az elvált házastárs is számíthat özvegyi ellátásra például Spanyolországban, Ausztriában, Portugáliában,

Olaszországban, Dániában. Míg Svédországban és Norvégiában a házastárson kívül csak az elhalálozás időpontjában is az elhunyttal együtt élő élettárs lehet jogosult, addig Hollandiában és Izlandon nem jár a klasszikus értelemben vett özvegyi nyugdíj.

Annak ellenére, hogy a tagállami szabályozás igen változatos, a koordinációs rendelkezések lényegesen egyszerűbbek. Ha valamely tagállam özvegyi nyugdíjat biztosít a saját nemzeti jogszabályában rögzített túlélő hozzátartozó(k)nak, akkor az elhunyt

személy után a koordinációs szabályok alapján is ellátást kell nyújtania. A rendszerek szabályozási elvétől függően az elhunyt házastárs által teljesített jogosultsági feltételek meglétének megállapításához figyelembe kell venni a más tagállam területén szerzett biztosítási időket is. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy özvegyi résznyugdíjakat állapítanak meg, és azon tagállamok, amelyek jogszabályban foglalt jogosultsági feltételeit az elhunyt teljesítette, nyugdíj fizetésére (folyósítására) kötelesek. Ennek szabályai megegyeznek az öregségi nyugdíj-nál leírtakkal.

Az özvegyi résznyugdíj számításának alapja lehet az elhunytnek folyósított öregségi nyugdíj, rokkantsági nyugdíj, vagy az a feltételezett ellátás, amelyre az elhunyt életében jogosult lett volna. A tagállamok eltérő szabályokat alkalmaznak a hozzátartozói nyugdíjak kalkulálására, ezért azokról a tagállami illetékes intézmények adnak felvilágosítást.

4.2. Árvaellátás

Az árvaellátásra vonatkozó szabályok ugyancsak nagyban különböznek. Vannak országok, amelyeknek szociális biztonsági rendszere nem biztosít árvasági ellátást (Belgium és Franciaország), vagy csak mindkét szülő elvesztése esetén (Hollandia). Más országokban a jogosultak köre a saját gyer-

mekeken túl kiterjed a nevelt, az örökbe-fogadott és a mostohagyermek(ek)re is (Liechtenstein, Luxemburg, Finnország). A jogosultsági korhatár is igen változatos, így például a gyermek utáni családi ellátásra való jogosultság fennállásáig, a 18. életév betöltéséig, a tanulmányok folytatásának időtartamára, vagy meghatározott felső korhatár betöltéséig lehet jogosult az árva az ellátásra. A koordinációs szabályok azonban ennél sokkal egyszerűbbek, és az említett általános számítási módszertől is eltérnek.

Amennyiben az elhunyt szülő legalább két tagállamban szerzett biztosítási időt, az irányadó koordinációs rendelkezések szerint az árva kizárólag annak a tagállamnak a szociális biztonsági rendszeréből kap árvaellátást, amelynek területén lakik, feltéve, hogy e tagállam jogszabályai alapján az ellátásra jogosult. A jogosultság megszerzéséhez szükség esetén a másik tagállam(ok) területén szerzett biztosítási időket is figyelembe kell venni. Az árváknak járó ellátásoknál fontos szabály, hogy a valamely tagállam nemzeti jogszabálya alapján járó árvaellátás összege a koordinációs rendelkezések alkalmazásával sem csökkenthető. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy amennyiben a lakóhely szerinti tagállamban megállapított árvaellátás összege alacsonyabb, mint a lakóhely áthelyezése esetén járó árvaellátásé lenne a másik tagállamban, akkor ez

utóbbi köteles erre az összegre kiegészíteni a folyósított összeget.

Példa: Az elhunyt szülő Olaszországban és Luxemburgban szerzett szolgálati időt, gyermeke Olaszországban él. A Luxemburgban szerzett szolgálati idők elegendők ahhoz, hogy az ottani jogszabályok alapján az árva jogosulttá váljon ellátásra. Mivel azonban az árva lakóhelye Olaszországban van, az olasz szociális biztonsági rendszerből fog ellátást kapni, ahol az összeg kiszámításához a Luxemburgban teljesített biztosítási időket

is figyelembe kell venni. Ebben az esetben az ellátás összege a következők szerint alakul:

Olaszország: 150 euró

(mindkét országban szerzett biztosítási idők beszámításával)

Luxemburg: 200 euró

(kizárólag a Luxemburgban szerzett biztosítási időkkel számolva)

Mivel a luxemburgi árvaellátás összege magasabb, mint az ellátás folyósítására kötelezett olaszországié, a luxemburgi illetékes intézmény a két összeg különböze-

tét, azaz 50 eurót köteles kiegészítésként folyósítani.

Abban az esetben azonban, ha az árva nem olyan tagállamban lakik, ahol elhunyt szülője biztosítási időt szerzett, akkor az a tagállam köteles számára ellátást folyósítani, amelynek jogszabálya alapján a szülő a leghosszabb biztosítási időt teljesítette. Ez a tagállam köteles lesz a más tagországokban szerzett biztosítási időket is figyelembe venni az ellátás számításánál. A többi tagállam pedig a fentiek szerint köteles megfizetni a különbözetet az árvának akkor, ha az általa nyújtott ellátás összege magasabb volna.

Eltérő szabályok alkalmazandók, ha az elhunyt szülő már nyugdíjas volt, és a gyermek után családi ellátásra volt jogosult. Ilyen esetekben továbbra is a családi ellátást nyújtó tagállam jogszabályait kell alkalmazni az árvaellátás megállapításánál, függetlenül attól, hol van a gyermek lakóhelye.

4.3. Szülői nyugdíj, és további hozzátartozók ellátásai

A szülői nyugdíj intézményét csak kevés tagállami biztosítási rendszer ismeri. Spanyolországban, Olaszországban, Luxemburgban és Portugáliában például a szülők/nagyszülők is jogosulttá válhatnak hozzátartozói ellátásra, ha őket gyermekük/unokájuk életében eltartotta. A szülői nyugdíjak feltételei szűkebbek a többi hozzátartozói ellátásénál. A házastárs (elvált házastárs), a gyermekek és a szülők/nagyszülők mellett csak igen kevés országban lehetnek további családtagok, rokonok is ellátásra jogosultak. Például Spanyolországban és Olaszországban a testvérek is, míg Luxemburgban a testvérek mellett az oldalági leszármazottak is hozzátartozói ellátásra tarthatnak igényt, ha az elhunyt személy teljesítette a jogosultsági feltételeket.

A szülők és más hozzátartozók ellátásaira a koordinációs rendeletek az általános szabályok alkalmazását rendelik (lásd: özvegyi nyugdíj)

Konklúzió helyett

Az Európai Unió tagállamaiban működő szociális biztonsági rendszerek koordinációját meghatározó közösségi szabályrendszer rendkívül összetett. Bár egyes elemei idegenek a nemzeti jogszabályoktól, jól szolgálja elsődleges célját: a tagállamokon belül mozgó és személyi hatálya alá tartozó uniós polgárok szociális biztonságának széles körű garantálását. E cél ismeretében az érintett magyar állampolgárok is kétségkívül kedvezőbb helyzetbe kerülnek a csatlakozást követően, ha jogaikkal – a kötelezettségeket is szem előtt tartva és teljesítve – megfelelően élnek. Ez annak ellenére is igaz, hogy Magyarország EU-csatlakozása, a koordinációs rendeletek alkalmazása nem jár a hatályos nyugdíj-jogszabályok jogharmonizációs célú módosításával, a magyar nyugdíjszabályozás és -rendszer változásával, hiszen ez nem közösségi követelmény. A tagállami nyugdíjrendszerek magas színvo-

nalú ellátásokat nyújtanak a jogosultaknak, ezért az azok hatálya alá tartozó – vagy azokhoz a múltban hozzájáruló – magyar állampolgárok is számíthatnak ezekre. Annak ellenére, hogy a csatlakozás ténye nem vezet a magyar nyugdíjak színvonalának azonnali emelkedéséhez, hosszabb távon – Magyarország EU-tagként elérhető gyorsabb gazdasági növekedése, a koordináció előnyeinek kihasználása révén – a nyugellátások színvonalának lényeges változásával számolhatunk.

Az uniós szabályozási mechanizmus bonyolultsága miatt összefoglalónkban elsősorban az általános tájékoztatásra törekedtünk. Azok, akik a részletszabályokkal is szívesen megismerkednének, hasznos információkat kaphatnak a felsorolt intézmények szakembereitől, fontos tudnivalókra bukkanhatnak a következő oldalon megadott internetes honlapokon.

Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság
1132 Budapest, Visegrádi u. 49.
Postacím: 1554 Budapest, Pf.: 70
Telefon: 270-8000
www.onyf.hu

*Fővárosi és Pest Megyei
Nyugdíjbiztosítási Igazgatóság*
1081 Budapest, Fiumei út 19/a
Telefon: 210-1630

Nyugdíjfolyósító Igazgatóság
1139 Budapest, Váci út 73.
Telefon: 350-0155

Országos Egészségbiztosítási Pénztár
1139 Budapest, Váci út 73/a
Telefon: 270-2001
www.oep.hu

*Egészségügyi, Szociális
és Családügyi Minisztérium*
1051 Budapest, Arany J. u. 6–8.
Telefon: 332-3100
www.eszcsm.hu

Külgügyminisztérium
1027 Budapest, Bem rkp. 47.
Telefon: 458-1000
www.kum.hu

Miniszterelnöki Hivatal
1055 Budapest, Kossuth L. tér 4.
Telefon: 441-3000
www.kancellaria.hu

Igazságügyi Minisztérium
1055 Budapest, Kossuth L. tér 4.
Telefon: 441-3003
www.im.hu

Az Európai Unió hivatalos honlapja:
www.europa.eu.int

Európai Bizottság:
[http://europa.eu.int/comm/dgs/
employment](http://europa.eu.int/comm/dgs/employment)

Európai Szociális Alap:
<http://europa.eu.int/comm/dg05/esf/en/>

*Az Európai Bizottság jelentése az
EU-tagállamok nyugdíjrendszereiről:*
[http://europa.eu.int/comm/employment_
social/news/2002/dec/joint_pensions_
report_en.pdf](http://europa.eu.int/comm/employment_social/news/2002/dec/joint_pensions_report_en.pdf)

*A tagállamok nemzeti
jelentése a nyugdíjrendszerekről:*
[http://europa.eu.int/comm/employment_
social/soc-prot/pensions/index_en.htm](http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.htm)

Jogszabályok

- Az 1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról, valamint az ennek végrehajtására kiadott 168/1997. (X. 5.) sz. kormányrendelet.
- Az 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről.

Milyen lesz a magyar nyugdíjas helyzete az Európai Unióban? Igaz-e hogy juttatásai el fognak értéktelenedni? Vagy éppen ellenkezőleg: azonnal „európai színvonalú” nyugdíjat fog kapni? Nos, egyik eshetőségről sincs szó. Az azonban tény, hogy az Európai Unió Szociális Védelmi Bizottsága kiemelten kezeli a nyugellátások kérdését, így a nyugdíjasok és hozzátartozók tisztességes jövedelmének ügyét, továbbá a tagállamok közötti együttműködést, hogy a legjobb feltételek jöjjenek létre a munkavállalók szabad mozgásához Európában. Ezen túl bizonyosnak látszik, hogy Magyarországon és az Európai Unióban gyorsabb lesz a gazdasági növekedés. Ez a hazai nyugellátások színvonalának jelentős javulását eredményezheti.

Dr. Pákozdi Ildikó
főiskolai docens